

Introducere

Concomitent cu concretizarea funcției de *predicat*, predicția determină realizarea, implicită sau explicită, printr-un nume (pronume etc.) a funcției de *subiect* gramatical, principal complement semantic al verbelor personale și al verbelor impersonale relative.

În desfășurarea comunicării lingvistice ca act de cunoaștere și de transmitere a cunoașterii, numele (pronumele etc.) poate „preceda”, în conștiința vorbitorului, *predicatul*, poate fi, adică, punctul de plecare (elementul cunoscut) în interpretarea lingvistică a realității extralingvistice, dar el *devine subiect*, în organizarea unui enunț sintactic, numai din momentul în care un verb și-a asumat predicția, cel puțin prin componența ei semantic-gramaticală.

Cuprins: „SUBIECTUL”

Concomitent cu concretizarea funcției de *predicat*, predicția determină realizarea, implicită sau explicită, printr-un nume (pronume etc.) a funcției de *subiect* gramatical, principal complement semantic al verbelor personale și al verbelor impersonale relative.

În desfășurarea comunicării lingvistice ca act de cunoaștere și de transmitere a cunoașterii, numele (pronumele etc.) poate „preceda”, în conștiința vorbitorului, *predicatul*, poate fi, adică, punctul de plecare (elementul cunoscut) în interpretarea lingvistică a realității extralingvistice, dar el *devine subiect*, în organizarea unui enunț sintactic, numai din momentul în care un verb și-a asumat predicția, cel puțin prin componența ei semantic-gramaticală.

În funcție de planul lui semantic (lexical sau lexico-gramatical), verbul care realizează predicția:

- o poate reține în sfera sa ca predicat,
- o poate desfășura în exterior prin implicarea unui nume (pronume etc.)-subiect.

a. Rețin predicția în sfera predicatului:

- verbele impersonale absolute: *a ploua, a tuna, a fulgera, a ninge* etc. Fiind autosuficiente, aceste verbe nu mai pot atrage în sfera lor semantică, *împlinită la nivel lexical*, un nume (pronume etc.), care să devină subiect. Ele admit subiect dacă se produc mutații în sfera lor semantică; în enunțul „Hoții veneau la apusul soarelui, se lăseau pe râpi și *înnoptau* sub maluri.” (E. Barbu), verbul *a înnopta* dezvoltă sensul personal de „a rămîne peste noapte” sau „a petrece noaptea” și primește, de aceea, subiect gramatical: substantivul *hoții*.

Verbul *a ploua* este întrebuințat uneori cu subiect *intern*, redundant, realizat prin substantivul *ploaie*: „Plouă *ploaie* rece de toamnă.”

- expresiile impersonale absolute, alcătuite din verbul *a fi* (sau *a se face*) și un substantiv în nominativ: *a-i fi foame (frig, dor, teamă* etc.), *a (nu) fi nevoie, a fi păcat, a nu fi chip, a fi duminică (toamnă, primăvară, seară* etc.) sau din verbul *a fi* și un adverb: *a fi târziu (devreme* etc.);
- locuțiunile verbale *a-i părea bine (rău)*;

- verbe dezvoltând diferite sensuri în relație obligatorie cu un pronume personal (formă atonă) în dativ: *a (nu)-i arde* (de glumă etc.), *a i se acri*, *a i se urî* (de școală) etc.

- verbul *a (nu)-i păsa*.

b. Între verbele care desfășoară predicția prin implicarea unui nume (pronume etc.)-subiect se disting două subcategorii:

b.1. *verbe (locuțiuni verbale) personale*; verbe care, realizând predicția, dezvoltă în realitate sintactică ceea ce avea existență virtuală, manifestată la nivel morfematic, în mod abstract, prin categoria gramaticală a persoanei. Subiectul acestor verbe funcționând ca predicate *reprezintă prelungirea în expresie sintactică a persoanei verbale*.

„**Voi credeți** în scrisul vostru, **noi nu credem** în nimic!” (M. Eminescu)

„**O pasăre** albastră *zvîcnise* dintre ramuri

Și **viața** căprioarei spre zările târzii

Zburase lin...” (N. Labiș)

De altfel, la persoanele I și a II-a, realizarea sintactic-lexicală a subiectului este facultativă și, de aceea, se încarcă cel mai adesea cu valori stilistice.

b.2. *verbe impersonale relative*; verbe care, realizând predicția, atribuie calitate de subiect unui nume (pronume etc.)-„obiect”. Subiectul acestor verbe-predicat este expresia sintactică a intrării unor nume (pronume etc.) în câmpul lor semantico-sintactic:

„Nu-mi **trebuie flamuri**, / Nu voi sicriu bogat.” (M. Eminescu)

„Decît să-mi toarcă mîțele-mprejur / *Mi-ar fi plăcut*, firește, *un vultur*.” (T. Arghezi)

Raportul general-particular se desfășoară în reciprocitate, dar predomină un sens al particularizării, în funcție de apartenența verbului la una din cele două subclase.

Cînd funcționează ca predicate verbele din prima categorie, *ele* au rolul activ în actualizare, particularizînd numele (pronumele etc.) devenit subiect, din perspectiva unei trăsături semantice dinamice, proprie conținutului lor lexical: „Copiii *aleargă/dorm/se joacă/studiază* etc.”

Cînd funcționează ca predicate verbele din categoria a doua, predomină rolul particularizator al numelui (pronumelui etc.):

Îmi trebuie *timp / curaj / haine / bani* etc.

Această deosebire - relativă - se reflectă în (și este întărită de) comportarea celor două subcategorii de verbe în organizarea enunțului sintactic.

Verbele din prima subcategorie sînt verbe *personale* (*tripersonale*, majoritatea, sau *unipersonale*). În consecință, ele impun realizării concrete a subiectului doar restricții care țin de exigențe ale unei compatibilități semantic-lexicale: „**Fetița pictează.**” dar nu „**Privighetoarea pictează.**”, „**Cîinele latră.**” dar nu „**Mircea latră.**”

Verbele din subcategoria a doua sînt, de fapt, *apersonale*. Ele impun subiectului restricții privind natura lexico-gramaticală a termenului prin care acesta se poate realiza în mod concret; ele nu pot atribui calitate de subiect unui pronume personal și numai unele dintre ele pot transforma în subiect un „obiect” - substantiv exprimînd realități umane:

„**Îmi trebuie un copil.**” dar nu „**Se întîmplă un copil.**”

În desfășurarea actului lingvistic, verbele pot trece uneori dintr-o subcategorie în alta:

- verbele din prima clasă preiau comportamentul sintactic al verbelor din cea de a doua, cînd își pierd, prin diateză, caracterul personal:

El spune multe. → **Se spun multe.**

- verbele din a doua clasă pot primi subiect „personal” cînd, prin concentrare sintactică și mutații semantice, își pierd caracterul apersonal: „Merg, părinte, încotro vād cu ochii; și fiindcă mi *te-ai întîmplat sfînția ta* în cale, apoi merg și eu la schit.” (C. Hogaș).

„Subiectul inclus”

Cînd verbul-predicat (sau component al predicatului) se află la persoana I sau a II-a, în general, subiectul nu primește expresie sintactică. Suprapunerea sferei protagoniștilor comunicării cu cea a protagoniștilor enunțului lingvistic face de prisos - în condițiile flexiunii bogate, distinctive a verbului limbii române - trecerea persoanei gramaticale, marcată dezinențial, într-o expresie sintactică :

„*Ai văzut ce-ai făcut ?... Nu **ți-am spus să te-astîmperi ?***” (I.L. Caragiale)

Subiectul gramatical primește expresie pronominală cînd îl încarcă vorbitorul cu o anumită valoare stilistică, cu rol activ în dezvoltarea semnificației poetice în enunțuri artistice:

„Străin la vorbă și la port
Lucești fără de viață,
Căci **eu** sînt vie, **tu** ești mort
Și ochiul tău mă-ngheață.” (M. Eminescu)

Cînd verbul este la imperativ, subiectul rămîne totdeauna *inclus*:
„*Încearcă* acum, dacă zici că nu ți-e frică, reluă cea dintîi. *Ghicește*. Care-i țiganca?” (M. Eliade)

Identitatea sa concret-lexicală poate fi transferată unui vocativ, pronominal, de persoana a II-a, sau substantival, care rămîne în afara unei funcții sintactice propriu-zise:

„**Tu**, *iartă-mă*, **fecioară**, **tu**, *căprioara mea!*” (N. Labiș)

„Subiectul subînțeles”

Cînd verbul-predicat (sau component al predicatului) se află la persoana a III-a, pentru realizarea fără echivoc a înțelesului global al enunțului, persoana verbală se prelungește, de regulă, într-o expresie sintactică:
„*Felix* tresări. Va să zică *Otilia* citise scrisoarea. *Fata îi* ridică din nou bărbia rîzînd.” (G. Călinescu).

Principiul economiei limbii și exigențe ale organizării stilistice a enunțului lingvistic determină limitarea la o singură exprimare lexical-sintactică a unei aceleiași realități extralingvistice. În consecință, dacă identitatea lui concret-lexicală este cunoscută dintr-un enunț imediat anterior sau dintr-o parte a enunțului în desfășurare sintagmatică, unde a putut (sau va putea) ocupa diferite poziții sintactice, subiectul nu mai primește expresie sintactică; el rămîne *subînțeles* sau *deductibil*:

„Poate e vreo pasere în odaia cealaltă, vorbi *dl. Nazarie*. Dar era sigur [*dl. Nazarie*] că fusese o pasere.” (M. Eliade), „- Dumneata nu-l cunoști pe *Simeon*. Totdeauna a fost nițel scrîntit.” [*Simeon*] (G. Călinescu), „Irina puse mănunchiul jos și vru să se aplece la rădăcina spicelor să secere mai departe, dar se opri. Își duse mîna la frunte, ca și cînd ar fi vrut să alunge vreo gînganie, se șterse apăsător, se uită la dosul palmei...” (M. Preda)

Dacă subiectul se realizează și în relație cu alt predikat din același enunț, fiind redundant, primește relief stilistic iar, în textele literare, se impune ca semn marcat în dezvoltarea semnificației artistice:

„**Toți** nu *mai sînt* / **Toți** au plecat, de cînd ai plecat, /**Toți** s-au culcat.” (T. Arghezi)

Cînd predicatul se realizează prin verbe impersonale relative (apersonale), subiectul primește în mod obișnuit expresie lexical-sintactică:

„Căci *nimic* nu se întîmplă în întinderea pustie.” (M. Eminescu) „Poate că-i convin tuspatru *craii* cărților de joc.” (M. Eminescu)

Subiectul acestor verbe rămîne subînțeles numai în enunțuri-dialog :

„- S-a întîmplat *ceva* ? /- Da, s-a întîmplat...”

Cînd în structura predicatului analitic, verbul copulativ este *a însemna*, întrebuintat ca verb *apersonal*, sfera semantică a subiectului *subînțeles* se poate suprapune, relativ, peste conținutul semantic global al unei propoziții (sau al unor propoziții aflate în relație de coordonare sau de subordonare), anterioare, relativ autonomă(e) în organizarea enunțului:

„Murise Isaac, *pămîntul era încă reavăn*, însemna că fusese îngropat de cîteva zile.” (P. Sălcudeanu)

Observații: Planul semantic pe care s-ar întemeia „realitatea” subiectului este adesea mascat de elemente adverbiale cu funcție sintactică nedefinită : „*Atunci*, înseamnă că-ți rămîn dator pe viață, părinte, spuse Isaac.” (P. Sălcudeanu).

În ființie de desfășurarea raportului dintre planul semantic al enunțului sintactic și contextul său extralingvistic, se disting două categorii de subiecte neexprimate:

a. subiect *determinat*; sfera lui semantică se înscrie în limite informaționale date, precis determinate sau determinabile în contextul extralingvistic al enunțului în enunțul „- Dar *unde-ai fost* pînă acum de nu *te-am văzut*?” sfera subiectelor incluse este identificabilă în interiorul raportului, de suprapunere, între *tu (ai fost)* și *eu (nu te-am văzut)*, realitate lingvistică, și *locutorul*, respectiv, *interlocutorul* enunțului verbal, realitate extralingvistică.

b. subiect *nedeterminat*; sfera lui semantică nu se înscrie sau nu se lasă înscrisă în contururi închise, precis delimitate sau delimitabile în contextul extralingvistic. Subiectul *nedeterminat* prezintă două variante:

- subiect *general*; identitatea lui semantică este deschisă; poate primi datele concrete ale oricărui subiect extralingvistic, variabil odată cu schimbarea protagoniștilor procesului de comunicare lingvistică.

Este, în mod obișnuit, un subiect *inclus*:

- al unei propoziții cu verbul-predicat la persoana a II-a singular: „Dacă *nu scrii* ceea ce *gândești*, de ce *să* mai *scrii* ?” (Camil Petrescu).

Observații: Prezent mai ales în proverbe: „Ai carte, ai parte.”, el ar putea fi numit aici **subiect gnostic**.

- al unei propoziții cu verbul-predicat la persoana I plural: „Fie că *vrem*, fie că *nu vrem*, fie că *trăim* vreme de pace ori vreme de război, timpul își continuă lucrarea lui...” (Z. Stancu)

Observații: Din motive stilistice sau poetice, subiectul *nedeterminat* poate primi expresie sintactică:

„Ce e rău și ce e bine /**Tu** te-ntreabă și socoate.” (M. Eminescu)

Nu poate primi, însă, niciodată expresie sintactică *subiectul* (inclus) *gnomic*:

„Ai carte, ai parte.” „Bine faci, bine găsești.”

- subiect *neidentificat*; identitatea semantic-sintactică a subiectului rămâne necunoscută sau este lăsată necunoscută, întrucât nu prezintă interes pentru protagoniștii actului verbal. Acest tip de subiect caracterizează enunțuri cu verbul-predicat la persoana a III-a, mai ales singular, dar și plural: „*Bate* la ușă...”, „*Scrie* la ziare...” „*Au scos* unt pe la două...”.

Concluzie:

Concomitent cu concretizarea funcției de *predicat*, predicția determină realizarea, implicită sau explicită, printr-un nume (pronume etc.) a funcției de *subiect* gramatical, principal complement semantic al verbelor personale și al verbelor impersonale relative.

În desfășurarea comunicării lingvistice ca act de cunoaștere și de transmitere a cunoașterii, numele (pronumele etc.) poate „preceda”, în conștiința vorbitorului, *predicatul*, poate fi, adică, punctul de plecare (elementul cunoscut) în interpretarea lingvistică a realității extralingvistice, dar el *devine* **subiect**, în organizarea unui enunț sintactic, numai din momentul în care un verb și-a asumat predicția, cel puțin prin componența ei semantic-gramaticală.

Bibliografie:

Dumitru Irimia Gramatica l. rom. Ediția Poliron